

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

**2018-Cİ İLDƏ ƏSAS MƏQSƏD VƏ FUNKSİYALARIN
HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ BARƏDƏ
H E S A B A T**

Mündəricat

GİRİŞ	3
1. MƏQSƏDLƏRİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ	3
1.1 Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi	3
1.2 Banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi, habelə, bank sisteminin sabitliyinə dəstəyin göstərilməsi	4
2. FUNKSİYALARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ	7
2.1 Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi	7
2.2 Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması	8
2.3 Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi	10
2.4 Valyuta tənziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi	11
2.5 Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi	12
2.6 Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak	12
2.7 Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması	13

Giriş

Möhtərəm Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 2018-ci ildə ölkədə makroiqtisadi sabitliyin möhkəmləndirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülmüşdür. İnflyasiya aşağı birrəqəmli səviyyədə sabitləşmiş, iqtisadi artım davam etmiş, milli valyutanın məzənnəsi dayanıqlı olmuş, strateji valyuta ehtiyatları artmışdır.

Qeyri-neft iqtisadiyyatının ixrac potensialının yüksəlməsi və dünya bazarında əlverişli neft qiymətləri xarici sektor göstəricilərinin yaxşılaşması ilə müşayiət olunmuşdur. Ticarət balansı ilə yanaşı xidmət ixracı və pul baratları daxilolmaları da pozitiv dinamikanı qorumuşdur. Xarici sektor göstəricilərinin yaxşılaşması şəraitində ölkənin strateji valyuta ehtiyatları artmaqda davam etmişdir.

İqtisadi aktivlikdə ötən ildən başlayan canlanma meylləri davam etmişdir. İqtisadi artımı dəstəkləyən başlıca amillərə xarici tələbin və dövlət investisiyalarının artması, əhalinin real gəlirlərinin və istehlakçı inamının yüksəlməsi şəraitində fərdi istehlakın genişlənməsi aiddir.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı 2018-ci ildə də öz mandatına uyğun funksiyalarının həyata keçirilməsini təmin etməklə ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına zəruri dəstək vermişdir. Mərkəzi Bankın 2018-ci ildə həyata keçirdiyi pul siyasəti milli iqtisadiyyatda qiymətlər sabitliyinə, aşağı və stabil inflyasiyanın təmin edilməsi vasitəsilə əhalinin yaşayış və işgüzar fəaliyyəti üçün əlverişli sosial-iqtisadi mühitin formalaşmasına yönəlmişdir. Hesabat ilində monetar şərait yumşalma istiqamətində dəyişmişdir ki, bu da ölkədə qiymət sabitliyinə xələl gətirmədən iqtisadi artımı dəstəkləməyə xidmət etmişdir.

1. MƏQSƏDLƏRİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ

Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin məqsədi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi, banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi, habelə bank sisteminin sabitliyinə dəstəyin göstərilməsindən ibarətdir.

1.1 Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi

2018-ci ildə pul siyasətinin son hədəfi inflyasiyanı 6-8% dəhlizində saxlamaq olmuşdur. Effektiv pul-məzənnə siyasəti şəraitində ticarət tərəfdaşı olan ölkələrdəki orta inflyasiyadan əhəmiyyətli aşağı olmuşdur ki, bu da iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinə müsbət təsir göstərmişdir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2018-ci ildə orta illik inflyasiya 2.3% təşkil etməklə elan edilmiş hədəf dəhlizindən aşağıda qərarlaşmışdır. O cümlədən, istehlak qiymətləri indeksinin komponentləri olan ərzaq qiymətləri orta illik hesabla 1.7%, qeyri-ərzaq qiymətləri 2.6%, xidmətlər isə 2.7% bahalaşmışdır.

2018-ci ildə istehlak səbətinə daxil olan məhsulların (521 adda mal və xidmət) 23%-nin qiyməti azalmış, 8%-nin qiyməti dəyişməmiş, 62%-nin qiymət artımı 5%-dən aşağı olmuşdur. Yalnız 7% məhsulun qiymət artımı 5%-i üstələmişdir. Əvvəlki illərdə olduğu kimi

hesabat ilində də kənd təsərrüfatı məhsullarının, xüsusən meyvə-tərəvəzin qiymətləri daha dəyişkən olmuşdur ki, bu da mövsümi və təbii şərait amillərindən təsirlənmişdir.

Qiymətləri dövlət tərəfindən tənzimlənən məhsul və xidmətlər, həmçinin mövsümi xarakter daşıyan kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymət dəyişimi nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza inflyasiya isə 2018-ci ildə 1.8% təşkil etmişdir.

İstehsalçı qiymətləri sənayedə yüksək olsa da, başlıca olaraq enerji daşıyıcılarının qiymət dəyişimindən təsirlənmişdir. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi cəmi 2% yüksəlmişdir. Nəqliyyat xidmətlərinin qiymət indeksində 1%-lik azalma yükdaşıma nəqliyyatı xidmətinin ucuzlaşması ilə bağlı olmuşdur.

Dövr ərzində inflyasiyaya azaldıcı təsir edən başlıca amillər manatın məzənnəsinin dayanıqlığı, pul təklifinin optimal səviyyədə idarə olunması və inflyasiya gözləntilərinin azalması olmuşdur. Həyata keçirilən effektiv pul-məzənnə siyasəti ticarət tərəfdaşı olan ölkələrdə inflyasiya proseslərinin, habelə bəzi inzibati qiymətlərin yüksəldilməsinin qiymətlərə artırıcı təsirini neytrallaşdırmışdır.

Ev təsərrüfatları və real sektor müəssisələri arasında aparılmış monitorinqlər inflyasiya gözləntilərinin son illər üzrə minimum səviyyəyə düşdüyünü göstərir. Mərkəzi Bank tərəfindən müntəzəm aparılan real sektorun monitorinqinin nəticələrinə əsasən 2019-cu ilin növbəti 3 ayı üzrə ticarət sektorunda qiymət gözləntiləri bütün sahələr üzrə azalmış, bu daha çox avtomobil seqmentində özünü göstərmişdir. Xidmət sektorunda da ümumi qiymət gözləntisi bütün sahələr üzrə azalmış, bu daha çox nəqliyyat, mehmanxana və səhiyyə seqmentlərində özünü göstərmişdir. Emal sənayesində isə qida və içki, metallurgiya və digər qeyri-metal mineral məhsullar üzrə qiymət gözləntiləri aşağı düşmüş, tikinti materialları, kimya, maşınqayırma, plastik kütlə və toxuculuq məhsulları üzrə isə artmışdır.

Makroiqtisadi sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsi bundan sonra da Mərkəzi Bankın siyasətinin prioritet istiqamətini təşkil edəcək, inflyasiya və inflyasiya gözləntilərinin azaldılmasına yönəldilmiş siyasət davam etdiriləcəkdir. Mərkəzi Bank inflyasiya risklərini, iqtisadi artım perspektivlərini və monetar sektorda gedən prosesləri nəzərə alaraq adekvat pul siyasəti qərarları verəcək, habelə pul siyasəti çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi işlərini davam etdirəcəkdir.

1.2 Banklararası mərkəzləşdirilmiş və digər lisenziyalaşdırılmayan ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi, habelə bank sisteminin sabitliyinə dəstəyin göstərilməsi

Ödəniş sistemlərinin sabit və etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsi Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən olmuşdur. Milli Ödəniş Sisteminin Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılan və idarə edilən əsas komponentləri olan banklararası mərkəzləşdirilmiş ödəniş sistemlərinin davamlı fəaliyyəti 2018-ci il ərzində təmin edilmişdir.

Dövr ərzində Milli Ödəniş Sisteminin əsas komponentləri olan iri və təcili ödənişlər üzrə Real Vaxt Rejimində Banklararası Hesablaşmalar Sistemi (AZIPS), habelə xırda və daim təkrarlanan ödənişlərin elektron daşıyıcılarla həyata keçirilməsinə imkan verən Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Klirinq Sistemi (XÖHKS) vasitəsilə həyata keçirilən ödənişlərin ümumi həcmi 274.4 mlrd. manat (ÜDM-in 3.4 misli), ödənişlərin sayı 39.9 mln. ədəd

olmuşdur. Keçən illə müqayisədə ödənişlərin həcmində 30.6% (64 mlrd. manat), əməliyyatların sayında isə 5.3% (2 mln. ədəd) artım müşahidə edilmişdir.

Qlobal elektron mühitlərdə artan kiber təhdidlərin qarşısının alınması məqsədilə ödəniş sistemləri sahəsində qabaqlayıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi 2018-ci ildə də davam etdirilmişdir.

2018-ci il ərzində "Hökumət Ödəniş Portalı"nın (HÖP) infrastruktur imkanlarının genişləndirilməsi üzrə işlər davam etdirilmişdir. Hesabat dövründə Elektron Lisenziya Portalı, Mərkəzi Bankın Bank Sertifikat Xidmətləri Mərkəzi, Əmanətlərin Sığortalanması Fondu və Bakı Nəqliyyat Agentliyi HÖP infrastrukturuna inteqrasiya olunmuşdur. ASAN Xidmət mərkəzlərində və səyyar ASAN avtobuslarında fəaliyyət göstərən bank filiallarında nağd və POS terminallardan istifadə olunmaqla HÖP infrastrukturunu platformasında ödəniş kartları vasitəsilə ödənişlərin qəbulu təşkil edilmişdir. Eyni zamanda HÖP-ün rəsmi internet resursu üzərindən bu əlaqələndirici quruma aid olan ödənişlərin toplanılması imkanı yaradılmışdır. Hesabat dövrünün sonuna bu infraquruma 11 mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı (Ədliyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondu, Dövlət Gömrük Komitəsi, Dövlət Miqrasiya Xidməti, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi), 4 kommunal xidməti müəssisəsi ("Azərsu" ASC, "Azərişiq" ASC, "Azəristiliktəchizat" ASC, ARDNŞ-in "Azəriqaz" İB), 5 stasionar və mobil rabitə operatoru ("Aztelekom" MMC, "Bakı Telefon Rabitəsi" MMC, "Azercell Telekom" MMC, "Azərfon" MMC, "Bakcell" MMC), Elektron Lisenziyalar Portalı, "Elektron Məhkəmə" portalı üzərindən 97 məhkəmə orqanı, İcbari Sığorta Bürosu vasitəsi ilə 14 sığorta şirkəti, Bakı Nəqliyyat Agentliyi, Əmanətlərin Sığortalanması Fondu, İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu, Dövlət İmtahan Mərkəzi, ali təhsil müəssisələri (Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Bakı Slavyan Universiteti, Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyası, Azərbaycan Texniki Universiteti, Sumqayıt Dövlət Universiteti) və Milli Sertifikat Xidmətləri Mərkəzi inteqrasiya olmuşdur. Bu gün HÖP-ə inteqrasiya olunmuş qeyd olunan qurumlar üzrə ümumilikdə 550-dən çox xidmət, o cümlədən 400-dən artıq dövlət xidmətləri (vergi, rüsum, icarə haqqı, inzibati cərimələr və s.) üzrə ödənişlər "Azərpoçt" MMC, "Naxçıvanpoçt" MMC və 30 bankın 2500-ə yaxın ödəniş məntəqəsində, 1000-dən çox ödəniş terminallarında nağd formada və portalın internet resursundan, bankların elektron bankçılıq xidmətlərindən istifadə edilməklə ödəniş kartları və bank hesabları vasitəsi ilə nağdsız qaydada qəbul edilir. 2018-ci il ərzində sistemdə ümumi məbləği 2421 mln. manat olmaqla 37.4 mln. ədəd ödəniş tranzaksiyası emal olunmuşdur. Keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə sistemdə emal olunan əməliyyatların həcmi 15.79% (330.15 mln. manat), əməliyyatların sayı isə 2.23% (815.31 min ədəd) artmışdır.

2018-ci il ərzində kart infrastrukturunun inkişafı davam etmişdir. Ölkədə emissiya olunan ödəniş kartlarından istifadə olunmaqla xidmət mərkəzləri arasında aparılan əməliyyatlar üzrə məlumatların emalı prosesinin ölkə daxilində həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə yaradılmış "Banklararası Kart Mərkəzi"nin (BKM) fəaliyyətinin davamlılığı təmin edilmişdir. Nağdsız ödənişlərin artırılması, kart infrastrukturundan istifadənin genişləndirilməsi məqsədilə BKM-in imkanlarından istifadə edilərək banklar arasında tariflərə (interçeync) yenidən baxılmış və ASAN Xidmət Mərkəzlərində Hökumət ödəniş Portalı üzərindən aparılan əməliyyatlar üzrə tariflər sıfıra salınmışdır. Ölkədə

emissiya edilmiş ödəniş kartları ilə Azərbaycan Hava Yolları QSC-nin (AZAL) aviabiletlərinin satışının 14 müxtəlif valyutada aparılması imkanı yaradılmışdır. 2018-ci il ərzində BKM üzərindən 10.4 mln. kart əməliyyatı aparılmış, əməliyyatların həcmi 990 mln. manat, 5.4 mln. dollar, 2 mln. avro təşkil etmişdir. 2017-ci il ilə müqayisədə manat əməliyyatlarının həcmi 38.26%, dollar əməliyyatlarının həcmi 55.55%, avro əməliyyatlarının həcmi isə 65% artmışdır.

2018-ci il ərzində ölkədə emissiya edilmiş ödəniş kartlarının sayı 6.5 mln. ədəd, quraşdırılmış bankomatların sayı 2502 ədəd, POS-terminalların sayı isə 66110 ədəd təşkil etmişdir. Ödəniş kartları ilə aparılmış nağdsız ödənişlərin həcmi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 65% artmışdır.

“Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” ilə Mərkəzi Banka verilmiş rəqəmsal iqtisadiyyatın formalaşdırılması və rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi tapşırığının icrası məqsədi ilə “2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı” hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 sentyabr 2018-ci il tarixli 508 sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir. Proqramın məqsədi iqtisadiyyatda nağdsız ödənişlərlə aparılan əməliyyatların əhəmiyyətli genişlənməsi, bununla da nağd ödənişlərin miqyasının minimuma endirilməsi, nəticədə bank sektorunun maliyyə resursları bazasının gücləndirilməsi, nağd pul tədavülü ilə bağlı yaranan tranzaksiya xərclərinin azaldılmasıdır.

Dövlət Proqramı üzrə əsas icraçı dövlət qurumlarının iştirakı ilə müvafiq işçi qrup yaradılmışdır. Dövlət Proqramı üzrə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrasının monitorinq və qiymətləndirilməsi məqsədilə İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi tərəfindən müvafiq metodoloji çərçivə və Dövlət Proqramının təfəsilatlı tədbirlər planı hazırlanaraq əsas icraçılara təqdim edilmişdir. Dövlət Proqramı çərçivəsində fiziki və hüquqi şəxslər arasında əməliyyatların 24/7/365 rejimində ödənişlərin həyata keçirildiyi anda başa çatdırılması məqsədilə beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla “Ani ödənişlər sistemi”nin yaradılması üzrə işlərə başlanılmışdır. Sistemin yaradılması üçün beynəlxalq tender keçirilərək qalib seçilmiş şirkətlə müqavilə imzalanmışdır. İştirakçı təşkilatların nümayəndələrindən ibarət işçi qrupu yaradılmış və layihə planı əsasında işlər icraya götürülmüşdür. Yaradılacaq infrastruktur imkanları çərçivəsində istifadəçilər istənilən zaman və istənilən vasitələrlə bir-birilərinə ödəniş edə biləcəklər. Eyni zamanda ölkənin təsərrüfat subyektlərində müasir ödəniş həlləri hesab olunan “QR code” kimi texnologiyaların və digər mobil həllərin tətbiqi mümkün olacaqdır. Nəticədə iqtisadi subyektlər arasında rəqəmsal ödənişlərin genişləndirilməsinə, ölkədə nağd iqtisadiyyatın azalmasına və nağdsız ödənişlərin artmasına əlverişli mühit yaranacaqdır.

2 FUNKSIYALARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ

Başlıca məqsədlərə nail olmaq üçün Mərkəzi Bank qanunvericiliyə müvafiq olaraq dövlətin pul və valyuta siyasətini müəyyən etmək və həyata keçirmək, nağd pul dövriyyəsinə təşkil etmək, manatın xarici valyutalara nisbətə rəsmi məzənnəsini mütəmadi müəyyən və elan etmək, valyuta tənзимini və nəzarətini həyata keçirmək, hesabat tədiyə balansını tərtib etmək və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak etmək, sərəncamında

olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlamaq və idarə etmək, ölkənin icmal (dövlət və qeyri-dövlət) xarici borc statistikasını və beynəlxalq investisiya balansını tərtib etmək və digər funksiyaların həyata keçirilməsini təmin etmək istiqamətində zəruri işlər görmüşdür.

2.1 Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi

2018-ci ildə Mərkəzi Bankın pul və məzənnə siyasəti qiymət sabitliyinin təmin edilməsinə yönəldilmişdir. Hesabat ilində pul siyasəti alətləri inflyasiyanın aşağı birrəqəmli səviyyədə stabilləşməsi ilə makroiqtisadi sabitliyin möhkəmlənməsi, maliyyə bazarlarında gedən proseslər, habelə pul siyasətinin transmissiya xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tətbiq edilmişdir. Makroiqtisadi sabitlik meyillərinin güclənməsi monetar şəraiti tədricən yumşaltmağa imkan vermişdir.

Tədiyə balansının yaxşılaşması 2018-ci ildə də ölkənin daxili valyuta bazarında stabilliyin qorunmasına şərait yaratmış, hesabat ilinin əksər aylarında valyuta bazarında təklifin tələbi üstələməsi şəraitində manatın dayanıqlı məzənnəsi inflyasiya gözləntilərinə və dollarlaşmaya azaldıcı təsir göstərmişdir.

Hesabat ilində monetar şərait yumşalma istiqamətində dəyişmişdir ki, bu da makroiqtisadi sabitlik hədəflərinin reallaşdırılması ilə iqtisadi inkişafın dəstəklənməsi arasında optimal balans təmin etmişdir.

İl ərzində Mərkəzi Bank son makroiqtisadi prosesləri və inflyasiya proqnozlarını nəzərə almaqla özünün likvidlik əməliyyatları üzrə faiz dəhlizinin parametrlərinə zəruri korreksiyalar etmişdir. İl ərzində faiz dəhlizinin parametrləri bir neçə dəfə müzakirə edilmiş, uçot dərəcəsi mərhələlərlə 15%-dən 9.75%-ə endirilmişdir. Faiz dəhlizinin aşağı həddi 10%-dən 7.75%-ə, yuxarı həddi isə 18%-dən 11.75%-ə endirilmişdir.

Hesabat ilində iqtisadiyyatda likvidliyin effektiv idarə olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif müddətli bazar əməliyyatlarını aktiv saxlamışdır. Hesabat ilində kredit aktivliyinin zəif bərpası müşahidə olunsa da, bank sistemində likvidlik profisiti qalmaqda davam etmişdir. Bu da Mərkəzi Bankın həyata keçirdiyi sterilizasiya əməliyyatlarına yüksək tələbi şərtləndirmişdir.

2018-ci ildə Mərkəzi Bank milli valyutada sərbəst vəsaitlərin cəlb olunması üzrə 54 depozit hərracı, notların yerləşdirilməsi üzrə 51 hərrac keçirmişdir. Depozit əməliyyatları vasitəsilə vəsaitlər 14 gün müddətinə cəlb edilmiş, notlar isə 28 gün müddətinə yerləşdirilmişdir. Hesabat dövrünün sonuna depozit hərracları və notların yerləşdirilməsi vasitəsilə cəlb edilən vəsaitin cəmi qalığı 1.71 mlrd. manat olmuşdur ki, bu da ilin əvvəli ilə müqayisədə 8.2% azdır.

Dəhlizin aşağı həddinin azaldılması ilə sterilizasiya əməliyyatları üzrə gəlirliyin aşağı düşməsinə baxmayaraq tələbin təklifi depozit hərraclarında 2.7 dəfə, notların yerləşdirilməsi üzrə hərraclarda isə 2.6 dəfə üstələməsi bank sisteminin likvidlik mövqeyində irihəcmli struktur profisitinin qaldığını göstərir.

Depozit və qısamüddətli notların yerləşdirilməsi üzrə əməliyyatlar izafi pul təklifinin sterilizasiyası ilə yanaşı pul bazarının inkişafına və bununla da pul siyasəti üzrə əməliyyat çərçivəsinin təkmilləşdirilməsinə, banklararası bazarın inkişaf etdirilməsinə də müsbət təsir göstərir. Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətləri üzrə gəlirlik pul bazarının vacib representativ

göstəricisinə çevrilməklə digər faiz dərəcələrinin səviyyəsinin formalaşmasına təsir göstərməkdədir.

Dövr ərzində pul təklifi iqtisadiyyatın pula olan tələbinin ödənilməsinə və ödənişlərin fasiləsizliyinə kifayət edəcək səviyyədə olmuşdur. 2018-ci ildə manatla pul bazası 11.7% artmış və dövrün sonuna 9.5 mlrd. manat təşkil etmişdir. Fiskal sektorun və bank sisteminin likvidlik ehtiyacı pula tələbin mühüm amilləri olaraq qalmışdır. Mərkəzi Bankın bazar əməliyyatları fiskal əməliyyatların pul bazasına azaldıcı təsirini qismən kompensasiya etmişdir. Manatla geniş mənada pul kütləsi hesabat dövründə 17.5% artmışdır.

Hesabat ilində də monetar idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və həyata keçirilən pul siyasətinin effektiv kommunikasiyası xüsusi diqqətdə saxlanılmışdır. 2018-ci ildə Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 6 iclası pul siyasətinə həsr olunmuşdur. Mərkəzi Bankın hər bir siyasət qərarı ilə bağlı press-relizlər müvafiq analitik şərhlərlə dərc edilmiş, müntəzəm mətbuat konfransları keçirilmişdir. Rüblük əsasda Pul siyasəti icmalı hazırlanaraq ictimaiyyətə açıqlanmışdır. Mərkəzi Bank rəsmilərinin çıxışları və müsahibələri də pul siyasətinin kommunikasiyasında mühüm rol oynamışdır. Eyni zamanda Mərkəzi Bankın fəaliyyəti internet sahifəsi vasitəsilə ətraflı işıqlandırılmışdır.

2.2 Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin II hissəsinə və “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən 2018-ci il ərzində ölkə iqtisadiyyatının nağd pula tələbatı tam həcmdə, adekvat strukturda və vaxtında ödənilmişdir.

Hesabat dövründə Mərkəzi Banka dövriyyədən 9.8 mlrd. manat və ya 431 mln. ədəd pul nişanı mədaxil olunmuş, 10.1 mlrd. manat və ya 486 mln. ədəd pul nişanı isə məxaric olunmuşdur. Ümumilikdə ilin əvvəlindən tədavüldə pul kütləsi 2.8% (224 mln. manat və ya 55 mln. ədəd) artaraq hesabat dövrünün sonuna 8.4 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafını, dövriyyədə olan nağd pulun strukturunda baş verən dəyişiklikləri nəzərə alaraq, eləcə də nağd pul sferasında səmərəliliyin yüksəldilməsi və ödənişlərdə adekvatlığın təmin edilməsi məqsədilə tədavülə yeni 200 manatlıq pul nişanı buraxılmışdır.

200 manatlıq pul nişanı “Modern arxitektura” mövzusunda həsr olunmaqla “Crane Currency” (ABŞ) şirkəti tərəfindən dizayn olunmuş və “Giesecke+Devrient” (Almaniya) şirkətində istehsal edilmişdir. Pul nişanının üzərində Ümummilli liderin xatirəsinə inşa edilmiş və dünya memarlığının incilərindən sayılan “Heydər Əliyev Mərkəzi”nin əzəmətli təsviri, eksteryer və interyerinin qrafik təsvirləri, milli xalça nümunələrinin elementləri və digər milli ornamentlər əks olunmuşdur. 200 manatlıq pul nişanı hazırda dünyada ən mütərəqqi hesab olunan mühafizə sistemləri ilə təchiz edilmişdir.

Dövriyyədə olan milli pul nişanlarının keyfiyyətinin artırılması və pul nişanları ilə davranış mədəniyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə elan edilmiş “Tədavüldə təmiz pul

siyasəti" davam etdirilmiş, dövr ərzində Mərkəzi Bankda yaradılmış "Əhaliyə xidmət kassaları" vasitəsilə tədavülə yararsız pul nişanları dəyişdirilmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən pul nişanlarının saxtalaşdırılmasına qarşı mübarizənin effektiv təşkili diqqət mərkəzində saxlanılmış, il ərzində tədavüldə aşkar edilmiş saxta pul nişanları müvafiq araşdırmaların aparılması üçün hüquq-mühafizə orqanlarına təqdim edilmişdir. Hesabat dövrünün sonuna tədavüldə olan hər 196 min ədəd kağız pul nişanına 1 ədəd saxta pul nişanı düşmüşdür ki, bu da digər ölkələrin müvafiq göstəriciləri ilə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə aşağıdır (Avro üzrə tədavüldə olan hər 30 min ədədə - 1 ədəd, ABŞ dolları üzrə hər 5 min ədədə - 1 ədəd, Rusiya Rublu üzrə isə hər 132 min ədədə - 1 ədəd saxta).

Hesabat dövrü ərzində müvafiq dövlət orqanları ilə informasiya mübadiləsini, bank sistemi üçün analitik informasiya bazasını və eləcə də nağd pul xidmətlərinə elektron çıxış imkanını təmin edən "Saxta pul nişanlarının monitorinqi Sistemi" istismara verilmişdir. Sistem vasitəsilə real vaxt rejimində ölkə üzrə saxta pul nişanlarına dair analitik və statistik təhlillərin aparılması, onların mühafizə elementlərinin saxtalaşdırma səviyyəsi barədə məlumatların əldə edilməsi, eləcə də hüquq mühafizə orqanları tərəfindən zəruri istintaq işlərinin aparılması və digər tədbirlərin daha effektiv həyata keçirilməsi məqsədilə geniş hesabatlıq əldə etmək mümkündür. "Saxta pul nişanlarının monitorinqi Sistemi" Mərkəzi Bankda yeni yaradılmış "Elektron Xidmətlər Portalı"na inteqrasiya olunmuşdur.

Mərkəzi Bank yubiley və xatirə pul nişanlarının tədavülə buraxılışı ilə əlaqədar qəbul etdiyi siyasət çərçivəsində fəaliyyətini davam etdirmişdir. Belə ki, hesabat ilində Mərkəzi Bank tərəfindən Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 95 illiyi və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasının 100 illiyi münasibətilə qiymətli metallardan hazırlanmış yubiley pul nişanları tədavülə buraxılmışdır. Hər iki yubiley pul nişanı 23 may 2018-ci il tarixdə ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur.

Mərkəzi Bank tərəfindən nağd pulun idarə edilməsi ilə bağlı ölkənin beynəlxalq konfranslarda təmsil olunması və eləcə də belə konfransların ölkədə təşkili təmin olunmuşdur. Belə ki, 2018-ci ildə 200 manatlıq pul nişanı ABŞ-ın Dallas şəhərində təşkil olunmuş beynəlxalq konfransda dünya ictimaiyyətinə təqdim olunmuşdur. Konfransda 200 manatlıq pul nişanı öz dizaynı və təhlükəsizlik konsepsiyasına görə ekspertlər tərəfindən ümumilikdə təqdim olunmuş 30 əskinas içərisində ən yaxşı beş əskinasdan biri kimi qiymətləndirilmişdir.

Bununla yanaşı, ölkəmizdə nağd pul idarəetməsinin effektivliyinin artırılması, biznes proseslərin avtomatlaşdırılması, əskinas çapı və pulların saxtalaşdırılmasına qarşı mübarizə mövzularında mərkəzi bankların, eləcə də digər ixtisaslaşmış təşkilatların iştirak etdiyi "Nağd pul dövriyyəsi və banklarda nağd pulla əməliyyatların təşkili" mövzusunda beynəlxalq konfrans təşkil edilmişdir.

Bütövlükdə Mərkəzi Bank tərəfindən nağd pulun mütərəqqi təcrübə əsasında idarə olunması, biznes proseslərdə təhlükəsizliyin təmin edilməsi, risklərin minimallaşdırılması və müvafiq daxili nəzarət prosedurlarının təkmilləşdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

2.3 Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi

2018-ci ildə manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi tədiyə balansı üzrə müsbət meyillərə uyğun və valyuta bazarındakı tələb-təklif nisbətindən asılı olaraq formalaşmışdır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi hesabat ilində də tədiyə balansının vəziyyəti milli valyutanın xarici dəyərini formalaşdıran başlıca makroiqtisadi amil olmuşdur. Hesabat ilində cari əməliyyatlar balansında ÜDM-in 13%-i səviyyəsində profisit yaranmışdır ki, bu da kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabındakı kəsiri tam örtmüşdür. Cari hesabın profisitini başlıca olaraq xarici ticarət balansının müsbət saldosu formalaşdırmışdır.

Qeyri-neft iqtisadiyyatının ixrac potensialının yüksəlməsi, eləcə də əlverişli neft qiymətləri xarici sektor göstəricilərinin yaxşılaşmasına şərait yaratmışdır. Ötən illə müqayisədə 2018-ci ildə əmtəə ixracı 41%, o cümlədən qeyri-neft ixracı 10% artmışdır. Əmtəə idxalı 30.8%, o cümlədən qeyri-neft idxalı 32.3% artmışdır. Türkiyə və Rusiyada il ərzində məzənnənin ucuzlaşmasına baxmayaraq həmin ölkələrdən həyata keçirilmiş qeyri-neft idxalının ümumi qeyri-neft idxalında payı azalmışdır. Ticarət balansı ilə yanaşı xidmətlər balansında da yaxşılaşma davam edir. 2018-ci ildə xidmətlər balansının kəsiri ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə əhəmiyyətli azalmış, turizm xidmətləri balansında müsbət saldo qorunmuşdur. Xaricdən pul baratlarının dinamikası da ölkənin xarici valyuta daxilolmalarının artmasına müsbət təsir göstərmişdir. Xarici sektor göstəricilərinin yaxşılaşması şəraitində ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 2018-ci ildə 7.1% və ya 3 mlrd. ABŞ dolları məbləğində artaraq 44.9 mlrd. ABŞ dollarına çatmışdır.

Profisitli tədiyə balansı şəraitində valyuta bazarı özünütənzimləmə rejimində fəaliyyət göstərmişdir. Xarici ticarət fəaliyyətinin genişlənməsi şəraitində 2018-ci ildə valyuta bazarının hər iki seqmentində – qeyri-nağd və nağd valyuta bazarlarında – əməliyyatların həcmnin artması müşahidə edilmişdir.

2018-ci ildə də Mərkəzi Bankda Dövlət Neft Fondunun valyuta satışlarının həyata keçirilməsi məqsədilə hərracların təşkili davam etdirilmişdir. Valyuta hərracları həftədə iki dəfə keçirilmiş, hər bir hərracın parametrləri haqqında məlumatlar hərrac başlamazdan əvvəl bazar iştirakçılarına elan edilmişdir. 2018-ci il ərzində Mərkəzi Bank tərəfindən ümumilikdə 101 valyuta hərracı keçirilmişdir.

Xarici sektor göstəricilərinin yaxşılaşması şəraitində və qəbul edilmiş makroiqtisadi siyasət çərçivəsində manatın ABŞ dollarına nəzərən ikitərəfli məzənnəsinin sabitliyi davam etmişdir. Ümumilikdə manat 2018-ci ildə möhkəmlənmə təzyiqi altında olmuşdur ki, bu da inflyasiya gözləntilərinə və dollarlaşmaya azaldıcı təsir göstərmişdir. Yalnız aprel və avqust aylarında xarici valyutaya tələbin artması bəzi tərəfdaş ölkələrdə milli valyutanın kəskin ucuzlaşmasının (Türkiyə, Rusiya, İran) məzənnə gözləntilərinə təsiri ilə əlaqədar olmuşdur. Bu aylarda valyutaya tələbin artması fundamental makroiqtisadi amillərdən irəli gəlmədiyindən onun məzənnəyə təsiri neytrallaşdırılmışdır. Sonrakı aylarda bu ölkələrdə mərkəzi banklar tərəfindən qəbul edilmiş pul siyasəti qərarları, o cümlədən faiz dərəcələrinin yüksəldilməsi maliyyə bazarlarını stabilləşdirmişdir.

2018-ci ildə də manatın rəsmi məzənnəsi banklararası bazarda əqdlər üzrə orta məzənnə (hərraclar və hərracdankənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. Dövr ərzində manatın orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7000 AZN/\$ təşkil etmişdir.

Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın olmuşdur. Dövr ərzində kommertiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi 1.6965 A/\$, satış məzənnəsi isə 1.7023 A/\$ təşkil etmişdir. Rəsmi məzənnə ilə kommertiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi arasında fərq 0.2% (0.0035 A/\$), satış məzənnəsi ilə isə 0.1% (0.0023 A/\$) olmuşdur.

İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çəxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. Bəzi tərəfdaş ölkələrdə milli valyutaların kəskin ucuzlaşmasına baxmayaraq Azərbaycandakı inflyasiyanın əhəmiyyətli az olması şəraitində manatın qeyri-neft sektoru üzrə ümumi ticarət çəkili real effektiv məzənnəsi cəmi 6.1% möhkəmlənmişdir. 2014-cü ilin sonundan bəri isə manatın real effektiv məzənnəsi 32.3% ucuzlaşmışdır ki, bu da qeyri-neft sektorunun rəqabət qabiliyyətini dəstəkləyən faktordur.

2.4 Valyuta təniziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi

Hesabat ilində də Mərkəzi Bank valyuta tənizimi funksiyasını “Valyuta tənizimi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq olaraq həyata keçirmişdir.

Maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə yönəlmiş kompleks tədbirlər çərçivəsində valyuta bazarının sabitləşdirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti tərəfindən 28 noyabr 2016-cı il tarixində “Azərbaycan Respublikasının rezident və qeyri-rezidentlərinin xarici valyuta əməliyyatlarının aparılması Qaydaları” təsdiq edilmişdir.

Valyuta əməliyyatlarının qüvvədə olan tənizimləyici normaları ölkənin tədiyə balansının tarazlaşmasına və ölkədən valyuta vəsaitlərinin çıxarılmasına nəzarətin gücləndirilməsinə xidmət edir. Belə ki, ölkədə fəaliyyət göstərən hüquqi və fiziki şəxslərin mal və xidmətlər üzrə idxal əməliyyatlarında şəffaflığının artırılması məqsədilə idxalla bağlı avans ödənişləri müqabilində 180 gün ərzində malların ölkəyə idxalı və ya xidmətlərin göstərilməsi və təsdiqedici sənədlərin banka təqdim edilməsi tələbi müəyyən edilmişdir.

Ötən müddət ərzində sahibkarlıq subyektləri tərəfindən müxtəlif dövlət orqanlarına və qurumlarına çoxsaylı müraciətlər edilmiş, bu rejimin kommertiya fəaliyyətində çətinliklər yaratdığı və sahibkarların çoxsaylı məhkəmə icraatlarına cəlb olunduqları bildirilmişdir.

Qaldırılan problemlərin sahibkarlıq subyektlərinə təsiri nəzərə alınaraq Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Sabitliyi Şurasında məsələ ilə bağlı müvafiq müzakirələr aparılmış, sahibkarlıq subyektlərinin, aidyyəti dövlət qurumlarının və məhkəmə orqanlarının iştirakı ilə görüşlər keçirilmiş və mövzu ilə bağlı təhlillər aparılmışdır. Məsələ ilə bağlı dövlət orqanlarının təklifləri də nəzərə alınmaqla avans ödənişləri üzrə idxal müddətinin 270 gündək artırılması, vasitəçilik fəaliyyəti və rezident şirkətlərin beynəlxalq tenderlərdə qazandığı layihələrlə bağlı köçürmələrə rejim çərçivəsində imkan verilməsi üçün yuxarıda adı çəkilən qaydalara Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyətinin 26 fevral 2018-ci il tarixli 4/1 nömrəli Qərarı ilə müvafiq dəyişikliklər edilmişdir.

Bundan əlavə, fiziki şəxslərin bank hesabı vasitəsilə və hesab açmadan ölkə xaricinə valyuta köçürmələrinə dair limitlər (yaxın qohumlara ayda 10 000 ABŞ dollarınadək, digər hallarda bir əməliyyat günü ərzində 1000 ABŞ dolları, ayda cəmi 10 000 ABŞ dollarınadək) müəyyən edilmişdir. Əməliyyat limitləri yaxın qohumlara köçürmələr üzrə də müəyyən edilmişdir. Təhlillər göstərir ki, tətbiq olunan bu qaydalar 2018-ci ilin birinci yarımında

ölkənin xarici valyuta mədaxili və məxarici arasında nisbətənin optimallaşmasında müsbət rol oynamışdır.

Nağd xarici valyutanın ölkəyə gətirilməsi və ölkədən çıxarılması isə Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının 03 mart 2016-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Rezidentlər və qeyri-rezidentlər tərəfindən xarici valyutanın Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və Azərbaycan Respublikasından çıxarılması Qaydaları” ilə tənzimlənir.

Eyni zamanda “Valyuta tənzimi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinin 3-cü hissəsinə uyğun olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən hazırlanmış “Rezidentlər və qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının milli valyutasının, milli valyutada ifadə olunmuş qiymətli kağızların Azərbaycan Respublikasından çıxarılması və Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı və həmin Qərarla təsdiq ediləcək Qaydaların layihəsi aidiyyəti qurumlar tərəfindən verilmiş rəy və təkliflər nəzərə alınmaqla yenidən hazırlanmış və Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir. Hazırda sənədin layihəsi son razılaşdırma mərhələsindədir.

2.5 Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi

2018-ci il ərzində global iqtisadi aktivliyin güclənməsi fonunda ABŞ-da pul siyasətinin sərtləşdirilməsi prosesinin davam etdirilməsi və global maliyyə bazarlarında yüksək dəyişkənlik, eləcə də ölkənin tədiyə balansının profitli olması şəraitində Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsinin prinsipi gəlirliyin konservativ maksimallaşdırılması olmuşdur.

Valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsi üzrə investisiya siyasətinin əsas komponentləri kimi alət diversifikasiyası və ehtiyatların yüksək kredit keyfiyyətinin təmin olunması seçilmişdir. Hesabat dövrünün sonuna rəsmi valyuta ehtiyatlarının 89%-i ABŞ dollarında, 5%-i avroda, 2%-i funt sterlinqdə, 4%-i isə SDR-də (Beynəlxalq Valyuta Fondunun xüsusi borclanma hüquqları) etibarlı maliyyə institutlarında saxlanılmışdır.

Hesabat dövrü ərzində Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının həcmi 291.1 mln. ABŞ dolları artaraq dövrün sonuna 5.6 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. Valyuta aktivlərinin idarə edilməsindən 115.4 mln. ABŞ dolları məbləğində gəlir əldə edilmişdir.

2.6 Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak

2018-ci il ərzində tədiyə balansının müvafiq beynəlxalq standartlar əsasında tərtibi davam etdirilmiş, tədiyə balansının faktiki və proqnoz göstəriciləri makroiqtisadi siyasətdə adekvat qərarların qəbul edilməsində ən mühüm informasiya mənbələrindən biri olmuşdur.

Xarici sektorun statistikasının təkmilləşdirilməsi məqsədilə 2018-ci ilin fevral ayında Beynəlxalq Valyuta Fondunun növbəti texniki missiyası çərçivəsində tədiyə balansının müvafiq komponentləri üzrə dəqiqləşdirmələr aparılmış, tətbiqinə başlanılmış qapalı

“Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi” üzrə texniki və metodoloji baza təhlil edilmiş və biznes prosesin daha da təkmilləşdirilməsi üçün müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

“Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi” (ITRS) tədiyə balansının hesabatlıq və uçot sisteminin daha da təkmilləşdirilməsinə, valyuta balansı baxımından analitikanın dərinləşdirilməsinə, göstəricilər arasında uzlaşmanın təmin olunmasına və eləcə də proqnozlaşdırmanın daha da təkmilləşdirilməsinə zəmin yaratmışdır.

Son makroiqtisadi meylləri də nəzərə almaqla il ərzində Mərkəzi Bank 2018-ci ilin yekunu üzrə proqnoz tədiyə balansını mütəmadi yeniləmiş, tədiyə balansının proqnozlaşdırılması ilə bağlı aidiyyəti orqanlarla müntəzəm olaraq məsləhətləşmələr aparmış, bir sıra iri dövlət müəssisələrinə zəruri sorğular göndərmişdir. Eyni zamanda tədiyə balansının proqnoz göstəriciləri və bunun valyuta bazarına təsirləri qiymətləndirmişdir.

2.7 Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması

2018-ci ildə ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının məlumatlarının yığılması və ümumiləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdirilmişdir.

Xarici sektorun statistikasının və monetar statistikanın təkmilləşdirilməsi məqsədilə 2018-ci ilin fevral-mart aylarında Beynəlxalq Valyuta Fondunun müvafiq texniki missiyaları çərçivəsində xarici borc statistikasını və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtibi üçün yaradılmış hesabatlıq sistemi nəzərdən keçirilmiş, ləğv olunma prosesində olan bank məlumatlarının hesabatlığa cəlb edilməsi, bank sistemi üçün nəzərdə tutulan Hesablar Planına müvafiq əlavələrin edilməsi və s. kimi məsələlər müzakirə olunmuşdur.

Dövlət və dövlət təminatlı xarici borc statistikasını, həmçinin neft-qaz sektoru və qeyri-dövlət sektoru üzrə xarici borc məlumatları müvafiq qurumlar tərəfindən Mərkəzi Banka mütəmadi əsasda təqdim olunmuş, maliyyə sektoru üzrə borc statistikasını isə banklardan alınan rəqəmsal balans əsasında qiymətləndirmişdir. Beləliklə, görülmüş tədbirlər nəticəsində 2018-ci ilin IV rübündə Mərkəzi Bank tərəfindən ölkənin məcmu xarici borc və beynəlxalq investisiyalar balansının ilkin variantı hazırlanmışdır. Məlumatlar müvafiq dövlət təşkilatlarına təqdim olunmuşdur.